

25 Opvoedingsondersteuning in de regio Gelre-IJssel

Opvoeden is van alle tijden. De samenleving is de afgelopen decennia echter veranderd en daarmee is ook het opvoeden van onze kinderen veranderd. Grote gezinnen zijn een zeldzaamheid en sociale netwerken zijn anders dan vroeger. Wat niet is veranderd, is dat de meeste ouders/verzorgers* wel eens vragen hebben over de opvoeding van hun kinderen. Een goed advies is meestal voldoende om de ouders in staat te stellen de situatie verder zelf op te pakken.

Daarmee heeft opvoedingsondersteuning een belangrijke preventieve functie: met een snel en adequaat opvoedingsadvies blijven gezinnen in balans en wordt erger voorkomen. Aandacht voor opvoedingsondersteuning is dus belangrijk!

“Als het gezin de hoeksteen van de samenleving is, dan is de informele steun het cement.”

Bert Prinsen, expert opvoedingsondersteuning

WAT IS OPVOEDINGS- ONDERSTEUNING?

De definitie van opvoedingsondersteuning die in deze factsheet wordt gehanteerd, komt uit het onderzoek *Kennis Over Opvoeden* van het Trimbos-instituut.

Opvoedingsondersteuning is: *voorlichting, advies en hulp aan ouders en opvoeders bij opvoedingsvragen en –problemen, ter voorkoming van problemen in de opvoeding en/of ontwikkeling van kinderen, of om deze problemen op te lossen, en ter versterking van de daadkracht en competenties van ouders en opvoeders.*

Twee vormen van opvoedingsondersteuning kunnen onderscheiden worden: de informele en formele opvoedingsondersteuning:

- Bij informele steun kan gedacht worden aan sociale steun. Wanneer ouders vragen hebben over de opvoeding van hun kinderen, biedt meestal een gesprek met andere ouders, vrienden of familie voldoende antwoord.
- Bij formele opvoedingsondersteuning kan gedacht worden aan opvoedinformatie en advies, oudercursussen en hulp gegeven door onder meer welzijnsinstellingen, schoolmaatschappelijk werk, kinderopvang, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, de jeugdzorg en commerciële partijen.

* Als gesproken wordt over de ouders, worden de ouders/verzorgers bedoeld.

ZORGEN OVER DE OPVOEDING EN BEHOEFTE AAN ONDERSTEUNING

Uit de jeugdmonitor (zie kader) komt naar voren dat 3% van de ouders van 0-4 jarige kinderen zich in de *maand voorafgaand aan het onderzoek* zodanig zorgen heeft gemaakt over de opvoeding van hun kind dat ze behoefte hadden aan deskundige hulp. Van de ouders van 4-12 jarigen heeft 7% zich in de *12 maanden voorafgaand aan het onderzoek* zodanig zorgen gemaakt dat ze behoefte hadden aan deskundige hulp.

Op het moment van het onderzoek had 9% van de ouders van de 0-12 jarigen behoefte aan deskundige hulp of advies met betrekking tot de opvoeding, het gedrag of de ontwikkeling van hun kind. Ouders die zich zorgen maken over de opvoeding geven vaker aan behoefte te hebben aan deskundige ondersteuning dan ouders die zich geen zorgen maken. Verder blijkt dat ouders van allochtone kinderen, van jongens en van oudere kinderen vaker behoefte hebben aan

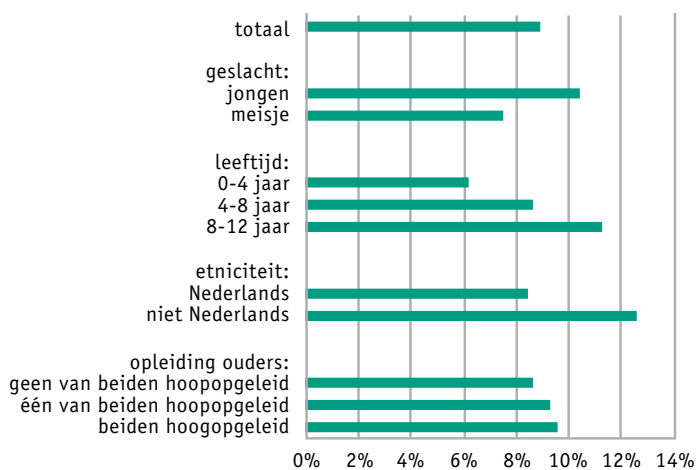
De jeugdmonitor

In 2009 heeft GGD Gelre-IJssel de jeugdmonitor uitgevoerd. Dit is een grootschalig onderzoek met vragenlijsten onder de ouders van 0-12 jarige kinderen uit de regio Gelre-IJssel om de gezondheid en factoren die gezondheid beïnvloeden bij kinderen in kaart te brengen. GGD Gelre-IJssel voert dergelijke onderzoeken uit in opdracht van de 21 gemeenten in haar regio. De resultaten van de jeugdmonitor dienen ter ontwikkeling en evaluatie van beleid en jeugdinterventies op lokaal en regionaal niveau.

Alle informatie over de jeugdmonitor is te vinden op de [website van de GGD](#). In de jeugdmonitor zijn ook vragen opgenomen over opvoedingsondersteuning. Deze factsheet is deels op deze gegevens gebaseerd. Verder is voor deze factsheet gebruik gemaakt van de onderzoeksrapporten van andere organisaties.

ondersteuning dan ouders van autochtone kinderen, van meisjes en van jongere kinderen (zie figuur 1).

Ook geven hoogopgeleide ouders vaker aan behoefte te hebben aan opvoedingsondersteuning dan middelbaar en laag opgeleide ouders (zie figuur 1). Dit is een opvallend resultaat, aangezien uit de jeugdmonitor blijkt dat de gezondheid, het welzijn en de leefstijl van kinderen van hoogopgeleide ouders gemiddeld genomen beter is dan de gezondheid, welzijn en leefstijl van kinderen van lager opgeleide ouders. Volgens het onderzoek *Kennis Over Opvoeden* van het Trimbos-instituut komen echter uit andere onderzoeken vergelijkbare resultaten naar voren. De vraag is of de grotere behoefte aan ondersteuning van hoogopgeleide ouders tekenen zijn van een hogere prevalentie van opvoedingsproblemen, van onzekerheid bij de ouders, van hogere eisen die ouders aan zichzelf en hun kinderen stellen of een teken dat hoog opgeleide ouders kritischer en bewuster bezig zijn met opvoeden. Ook kan het zijn dat lager opgeleiden niet willen aangeven behoefte te hebben aan hulp, terwijl ze die behoefte wel hebben.

Figuur 1 Percentage ouders van de 0-12 jarigen dat behoefte heeft aan deskundige hulp of advies met betrekking tot de opvoeding, het gedrag of de ontwikkeling van hun kind.

ONDERWERPEN EN VORM VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

In de jeugdmonitor worden de volgende onderwerpen door ouders het meest genoemd als thema's waarop ze deskundige hulp of advies zouden willen krijgen: (1) angst, onzekerheid en faalangst, (2) luisteren en gehoorzamen en (3) het stellen van grenzen, regels en afspraken. Bij ouders van 0-4 jarigen staat hulp op het gebied van eten, slapen en groei in de top drie in plaats van hulp op het gebied van angst, onzekerheid en faalangst.

De top drie van thema's waarop ouders van 0-4 jarigen al deskundige hulp of advies krijgen zijn (1) gezondheid (2) spraak-/taalontwikkeling en (3) eten, slapen en groei. Voor ouders van 4-8 jarigen zijn dat (1) luisteren en gehoorzamen, (2) agressief en druk zijn en (3) het stellen van grenzen, regels en afspraken. Voor ouders van 8-12 jarigen zijn dat tot slot (1) angst, onzekerheid en faalangst, (2) sociaal contact en spelen en (3) schoolprestaties.

De wijze waarop ouders het liefst opvoedingsondersteuning zouden willen krijgen zijn internet (47%), een centraal punt (42%) en persoonlijke begeleiding (31%). Deze top drie blijft grotendeels hetzelfde ongeacht het geslacht, de leeftijd en de etniciteit van het kind en het opleidingsniveau van de ouders.

Uit onderzoek van het Trimbos-instituut blijkt dat ouders niet per definitie negatief staan tegenover een campagne waarin opvoedingsondersteuning bespreekbaar wordt gemaakt. De manier waarop opvoedingsondersteuning wordt gepresenteerd is wel van groot belang.

Een paar belangrijke punten die ouders noemen, zijn

- er moet niet gesproken worden over hulp, maar over het geven van antwoorden
- de term jeugdzorg moet worden vermeden, omdat ouders bij die term niet aan laagdrempelige hulp denken
- opvoedingsondersteuning moet laagdrempelig zijn
- er moeten goede voorwaarden zijn voor opvoedingsondersteuning, waarbij als voorbeeld Zweden wordt genoemd, waar vaders doorbetaald vrij krijgen om een opvoedcursus te volgen
- opvoedingsondersteuning mag nooit verplicht worden.

Belangrijk is bij opvoedingsondersteuning of een opvoedingscursus de positieve kant van het opvoeden te benadrukken. Bij het bieden van ondersteuning is het belangrijk uit te gaan van de kracht van de ouders en ook aan te geven wat ze allemaal wél goed doen. Daardoor voelen ouders zich bemoedigd en kunnen ze aan een aantal punten specifiek werken. De rol van de opvoedingsondersteuning is het vinden van positieve, praktische oplossingen voor de opvoedvragen die er liggen, waardoor het competentiegevoel van de ouders toeneemt. Door uit te gaan van de competenties van de ouders en deze te versterken, kunnen ouders zelfstandig hun vragen oplossen.

OPVOEDINGSONDERSTEUNING IN DE PRAKTIJK

De resultaten van de jeugdmonitor laten zien dat van de ouders die op het moment van onderzoek behoefte hadden aan ondersteuning (9%), ongeveer de helft (48%) al professionele ondersteuning krijgt bij één of meerdere opvoedingsthema's. Verder blijkt dat 64% van de ouders behoefte heeft aan professionele ondersteuning op één of meerdere thema's, waarvan iets meer dan de helft niet weet waar ze voor deze ondersteuning terecht kunnen.

Naast professionele ondersteuning bestaat opvoedingsondersteuning ook uit informele ondersteuning. De laatste jaren is de bezorgdheid toegenomen dat gezinnen geïsoleerd zijn geraakt en dat ouders minder kunnen terugvallen op de bredere opvoedingsomgeving, zoals de sociale netwerken van ouders en de buurt waar gezinnen wonen. Uit het onderzoek Opvoeden in Nederland van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat nog steeds veel van de ouders kunnen terugvallen op hun sociale netwerk: 80% van de ouders geeft aan met enige regelmaat met iemand uit hun sociale netwerk over de opvoeding te praten of advies van diegene te ontvangen. (Schoon)ouders, vrienden en kennissen zijn het vaakst gesprekspartner als het gaat om opvoeding en vooral de (schoon)ouders geven regelmatig praktische steun bij de verzorging van de kinderen.

Toch spreken lang niet alle ouders op frequente basis over de opvoeding met personen in hun sociale netwerk: ongeveer 20% doet dat zelden of nooit, nog eens 30% slechts enkele keren per jaar. De meesten van hen lijken dat zelf overigens geen probleem te vinden: ze hebben mogelijk geen behoefte om veel te praten of vinden het misschien zelfs onprettig.

RISICOGROEPEN

Informele sociale netwerken van ouders kunnen lange tijd op de achtergrond aanwezig zijn. Op het moment dat ouders echt om hulp verlegen zitten, weten ze meestal wel hulp te vinden binnen hun netwerk. Enkele risicogroepen kunnen onderscheiden worden: gezinnen met een laag inkomen, eenoudergezinnen en gezinnen met jonge kinderen geven relatief vaak aan onvoldoende steun te ontvangen uit hun eigen netwerk.

De ontvangen steun hangt ook samen met buurtkenmerken. Hoewel de meeste ouders vinden dat hun buurt kind- en gezinsvriendelijk is, geldt dat niet voor alle ouders. In buurten met sociale achterstand is het opvoedklimaat minder. In deze buurten krijgen ouders minder steun van hun sociale netwerk en hebben zij meer behoefte aan formele opvoedingsondersteuning.

OPVOEDINGSONDERSTEUNING BIJ PUBERS

Opvoedingsondersteuning houdt niet op bij 12 jaar. Uit de gegevens van het opvoedsteunpunt Apeldoorn lijkt de vraag naar opvoedingsondersteuning onder ouders van pubers zelfs stijgende te zijn. In 2009 kwam 11% van alle hulpvragen van ouders van kinderen van 12 jaar en ouder, in 2010 was dat 12% en in de eerste vier maanden van 2011 18%.

Volgens een onderzoek van GG&GD Utrecht bij ouders van 12-18 jarige kinderen gaan de vragen van de ouders van kinderen in de puberteit vooral over de thema's vriendschap & uitgaan, besteding van de vrije tijd, seksualiteit, roken, alcohol & drugs, schoolprestaties en het houden aan of stellen van grenzen. Bij het stellen van grenzen kunnen ouders bijvoorbeeld vragen hebben over het tijdstip van thuiskomen na uitgaan, maar ook het gebruik van nieuwe media (games, internet, mobiele telefoon) en hoe daarop toe te zien.

AANVULLINGEN VANUIT DE CENTRA VOOR JEUGD EN GEZIN

Vanuit de praktijk wordt aangegeven, dat het belangrijk is hoe ouders benaderd worden. Van professionals wordt verwacht dat zij goed luisteren naar de behoeften van ouders en oplossingsgericht denken. Informele opvoedingsondersteuning is daarnaast ook belangrijk. Het zou goed zijn als ouders met elkaar in gesprek gaan over de opvoeding van hun kinderen. Dit zou gefaciliteerd kunnen worden en laagdrempelig moeten worden aangeboden.

De rol van de gemeente in opvoedingsondersteuning is belangrijk. Via de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) kunnen gemeenten zorgen dat opvoedingsondersteuning beschikbaar is voor alle ouders die daar behoefte aan hebben. Opvoedingsondersteuning heeft een sterke preventieve functie: met een snel en adequaat opvoedingsadvies blijven gezinnen in balans en wordt erger voorkomen. Op de lange termijn kunnen hierdoor veel problemen voorkomen worden en kosten worden bespaard.

Tot slot wordt vanuit de praktijk aangegeven dat er behoefte is aan aanbod op het terrein van opvoedingsondersteuning dat gericht is op 12-plussers. Het aantal vragen over pubers neemt namelijk toe en het huidige aanbod is mager.

AANBEVELINGEN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Uit deze factsheet blijkt dat veel ouders af en toe behoefte hebben aan ondersteuning bij de opvoeding. Vaak is het voldoende om even met iemand van gedachten te wisselen en bevestiging te krijgen om de ouders in staat te stellen de situatie te verbeteren. Het sociale netwerk van de ouders biedt hier meestal voldoende steun in. Voor de ouders die niet voldoende steun uit hun eigen sociale netwerk kunnen halen, is het belangrijk dat ze met hun vragen en onzekerheden ergens anders terecht kunnen.

Bij de inrichting van opvoedingsondersteuning is het belangrijk te letten op de aandachtspunten, die eerder in de factsheet aan de orde zijn gekomen. Opvoedingsondersteuning moet aansluiten bij de behoefte van de ouders. Hebben zij alleen een vraag, dan volstaat het geven van een antwoord op die vraag, maar zijn onderliggende problemen de oorzaak van de opvoedingsproblemen, dan moet daar ook aandacht voor zijn. Zo moet bij elke vraag worden afgewogen welke steun wordt geboden.

Voor alle leeftijdsfasen bestaat een specifiek aanbod aan opvoedingsondersteuning en daarnaast kent het aanbod een reikwijdte van algemene informatie tot intensieve vormen van opvoedingsondersteuning. Het aanbod gericht op de ouders van 12-plussers is nog te mager.

In de [databank van het Nederlands Jeugd Instituut](#) staan alle interventies die door een onafhankelijke erkenningscommissie zijn erkend en op zijn minst theoretisch goed onderbouwd zijn. Een voorbeeld van een bewezen effectieve interventie op het gebied van opvoedingsondersteuning is *Triple P* (zie kader). Er zijn ook interventies die de opvoedingsvaardigheden van ouders vergroten met het specifieke doel om onderwijsachterstanden te voorkomen. Voorbeelden hiervan zijn *Opstap* en *Opstapje*.

Het is van belang dat opvoedingsondersteuning op verschillende manieren wordt aangeboden. Ouders geven aan een voorkeur te hebben voor ondersteuning via internet, via een centraal punt en via persoonlijke begeleiding. Het is goed hierbij aan te sluiten. Voor het bereiken van specifieke doelgroepen vormen lokale organisaties een ingang. Te denken valt aan lokale organisaties voor allochtonen of via andere contacten met groepen met een lage sociaaleconomische status.

Met elkaar bouwen we zo aan een stevig fundament voor opvoedingsondersteuning.

Triple P

In de regio Noord-Veluwe vindt momenteel de campagne positief opvoeden plaats volgens de methode Triple P. Triple P staat voor Positief Pedagogisch Programma en is bedoeld voor alle ouders met kinderen van alle leeftijden. Het is een gevarieerd ondersteuningsprogramma dat opvoeden makkelijker en plezieriger wil maken. Een positieve opvoeding helpt kinderen om vaardigheden te ontwikkelen die ze later in hun leven nodig hebben. Triple P helpt hierdoor problemen bij kinderen en jeugdigen te verminderen en te voorkomen. Meer informatie is te vinden op de [website van Positief Opvoeden](#).

Geraadpleegde bronnen

- Speetjens P, van der Linden D, Goossens F. *Kennis over opvoeden. De vragen van ouders, het aanbod van de overheid en de mogelijkheden van de markt*. Trimbos-instituut, Utrecht. 2009
- Nederlands Jeugdinstituut. *Wat is opvoedingsondersteuning?* Bekeken op: 10-01-2011. Verkrijgbaar via: <http://www.nji.nl> \ Home \ Kennis \ Dossiers \ Opvoedingsondersteuning \ Achtergronden \ Wat is opvoedingsondersteuning?
- Bucx F. *Gezinsrapport 2011. Een portret van het gezinsleven in Nederland*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag. 2011
- Dijk M van, Prinsen B. *Opvoedingsondersteuning in het Centrum voor Jeugd en Gezin: handreiking*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, 2009
- *Jeugdmonitor 2009*, GGD Gelre-IJssel, 2010
- Ketelaar B en Velvis M. *Wij weten elkaar te vinden, nu jij ons nog. Iedereen is welkom bij het Centrum voor Jeugd en Gezin in Doetinchem*. Gemeente Doetinchem, 2011
- Bergen A van, Geus G de, Ameijden A van. *Behoeftes aan opvoedingsondersteuning bij Utrechtse ouders en verzorgers*. GG&GD Utrecht, 2005

Tekst en figuren

Mw. ir. I. Bos-Oude Groeniger (epidemioloog bij GGD Gelre-IJssel), mw. drs. I.A.M.V. Linders-Wouters (functionaris gezondheidsbevordering bij GGD Gelre-IJssel) en dhr. drs. M. de Vries (beleidsadviseur bij GGD Gelre-IJssel)

Met dank aan

Mw. drs. H.H. Stam-van den Doel (stafarts JGZ 0-4 jaar bij Yunio), mw. drs. S. Laeijendecker-de Graaff (algemeen manager JGZ/MZ bij GGD Gelre-IJssel) en de overige betrokkenen vanuit Bureau Jeugdzorg, het schoolmaatschappelijk werk, de JGZ 0-4 jaar, de JGZ 4-19 jaar, de CJG's en de gemeenten.

Ontwerp

Witte Rook grafisch ontwerpers
Arnhem/Deventer/www.witterook.nl

Opvoedingsondersteuning in de regio Gelre-IJssel is een onderdeel van de Gezondheidsatlas van de regio Gelre-IJssel, een uitgave van:

GGD Gelre-IJssel, Kennis- en Expertisecentrum
Postbus 51
7300 AB Apeldoorn
088 443 3705
E-mail: kenniscentrum@ggdgelre-ijssel.nl

De Gezondheidsatlas is te downloaden via www.ggdgelre-ijssel.nl/ Extra informatie/ Onderzoeksgegevens/ Gezondheidsatlas Gelre-IJssel.

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van bronvermelding.

Jaar van uitgave: 2011

Gelre-IJssel

